

УДК 141.319:316.42

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.16>

А. Г. Крупа

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2746-6786>*аспірант кафедри управління та адміністрування
Інженерного навчально-наукового інституту імені Ю.М. Потєбні
Запорізького національного університету*

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ (ШІ) ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОСТАНТРОПНОГО СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІ ВИМІРИ

Постановка проблеми. У сучасну епоху цифрових технологій штучний інтелект (ШІ) стає ключовим чинником, що визначає соціокультурні, економічні та антропологічні трансформації цивілізації. Інтеграція інтелектуальних систем у всі сфери життя – від освіти та науки до економіки, медицини та культури – створює нові форми соціальної взаємодії, змінює структуру влади та переформатовує традиційні уявлення про людину та її роль у світі. ШІ перестає бути лише інструментом автоматизації та обробки інформації і стає активним агентом, який моделює соціальні практики, культурні цінності та онтологічні уявлення. Внаслідок цього з'являються нові форми ідентичності, цифрові аватари, віртуальні агенти та симбіоз біологічного й штучного інтелекту. Такі зміни створюють низку етичних, філософських та соціальних викликів, зокрема щодо автономії особистості, моральної відповідальності та прав людини в умовах технологічної трансформації. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибокого філософського аналізу ролі ШІ у формуванні нових соціокультурних моделей, антропологічної трансформації та розвитку постантропного суспільства. Розуміння цих процесів має стратегічне значення для прогнозування майбутніх сценаріїв розвитку цивілізації, визначення етичних і правових меж застосування технологій та формування гуманістичних засад у цифрову епоху. Актуальність дослідження пов'язана з наступним. По-перше, стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ) змінює фундаментальні соціальні структури, створюючи нові форми комунікації, управління та взаємодії в суспільстві, що потребує переосмислення традиційних підходів до організації соціального життя. По-друге, ШІ впливає на антропологічну складову людської ідентичності, розмиваючи межі між біологічним і цифровим, природним та технічним, що ставить перед філософією питання про сутність людини у постантропному світі. По-третє, впровадження алгоритмічних систем у різні сфери життя, від економіки до культури, створює нові етичні та моральні виклики, пов'язані з автономією, відповідальністю і правами людини, що робить дослідження

ШІ надзвичайно актуальним. По-четверте, глобалізація цифрових технологій сприяє формуванню єдиної інформаційної та соціокультурної мережі, де вплив ШІ стає ключовим чинником трансформації культурних норм, цінностей і практик на всіх рівнях цивілізації. По-п'яте, постійне розширення когнітивних можливостей людини через інтеграцію ШІ відкриває нові перспективи у розвитку освіти, науки та творчості, змінюючи парадигму людського пізнання. По-шосте, міждисциплінарний підхід, що поєднує філософію, соціологію, антропологію та технологічні науки, дозволяє комплексно аналізувати роль ШІ у формуванні нової цивілізаційної моделі, оцінювати ризики та потенційні можливості трансформації. У межах даного дослідження ШІ розглядається як ключовий чинник соціокультурної та антропологічної трансформації цивілізації. Він виступає не лише інструментом підвищення ефективності людської діяльності, а й активним агентом зміни понять і структур суспільства, формуючи нові моделі соціальної взаємодії, культурних практик та ідентичності. Концептуальний підхід передбачає: аналіз впливу ШІ на зміну антропологічної межі людини, оцінку соціокультурних та етичних наслідків його інтеграції, механізмів формування нових парадигм взаємодії людини і технологій; розробку моделі, що відображає взаємозв'язок між технологічними, соціальними та філософськими аспектами трансформації цивілізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Приведемо огляд актуальних публікацій, що висвітлюють цей процес. Стаття «Unsocial Intelligence» (2024) аналізує різноманіття визначень штучного загального інтелекту (AGI). Автори пропонують контекстуальні, демократичні та партисипативні підходи до уявлення майбутніх форм машинного інтелекту, підкреслюючи важливість уваги до закодованих цінностей та залучення різних груп до процесу розробки ШІ [1]. У статті «AI and Social Theory» (2024) розглядається використання ШІ для тестування соціальних теорій на основі цифрових даних. Автори визначають три ключові можливості, необхідні для розвитку соціальної теорії: семантизація, трансферність та генеративність.

Вони вважають, що подолання існуючих обмежень дозволить ШІ стати провідним інструментом у соціальній теорії [1; 2]. Огляд «Global AI Ethics» (2019) підкреслює, що вплив ШІ на суспільство варіюється залежно від географічного та культурного контексту. Дослідження вказують на те, що ШІ може поглиблювати соціальні нерівності, особливо в країнах з низьким та середнім рівнем доходу, і закликають до проведення етнографічних досліджень для кращого розуміння цих впливів [3]. Проблема контролю ШІ полягає у створенні систем, які будуть корисними для людей та уникатимуть непередбачених негативних наслідків. Н. Бостром [4] та С. Рассел [5] вказують на ризики, пов'язані з неконтрольованим розвитком ШІ, пропонують підходи до забезпечення безпеки, включаючи «суперінтелект» та «конституційний ШІ» [4; 5]. Дослідження «Consciousness in Artificial Intelligence» (2023) аналізує, чи можуть сучасні ШІ-системи бути свідомими. Автори визначають «індикаторні властивості» свідомості та оцінюють наявні системи, вказуючи на очевидні бар'єри для створення свідомих ШІ в майбутньому [6]. У статті «Етика штучного інтелекту» розглядаються питання прав роботів та етичних обмежень використання ШІ. Дискусії включають можливість надання прав роботам, таких як право на існування та виконання власної місії, а також етичні обмеження на використання ШІ в сферах, де важлива емпатія та людська взаємодія [6]. Результати досліджень свідчать, що формується постантропне суспільство, яке передбачає перехід від домінування людини до співіснування з автономними інтелектуальними системами. Цей процес вимагає переосмислення етики, контролю та соціальних структур, щоб забезпечити гармонійний розвиток у взаємодії з ШІ. Аналіз досліджень свідчить про необхідність комплексного підходу до розвитку ШІ, що включає етичні, соціальні та філософські аспекти, щоб забезпечити його безпечно та справедливо впровадження в суспільство.

Виділення невирішених раніше аспектів проблеми. У сучасних наукових дослідженнях, присвячених впливу штучного інтелекту на формування постантропного суспільства, більшість робіт зосереджується на технічних, економічних або етичних аспектах ШІ. Проте залишаються численні соціально-філософські питання, які досі не отримали достатнього аналізу. Перш за все, не до кінця вивчено, як трансформація когнітивних та соціальних функцій людини під впливом автономних систем змінює роль людини у суспільстві і які нові форми взаємодії виникають у цьому контексті. Крім того, недостатньо розроблені моделі етичного співіснування людини та інтелектуальних систем, що враховують як права людини, так і потенційний статус самостійних інтелекту-

альних агентів. Особливу увагу також потребує дослідження соціальних ризиків та нерівностей, які можуть загострюватися в умовах активного розвитку ШІ, а саме вплив на доступ до ресурсів, економічні можливості та культурні практики. Саме цим невирішеним аспектам присвячується аналіз, що прагне інтегрувати філософські, соціологічні та етичні підходи для комплексного осмислення постантропного суспільства та його трансформацій під впливом штучного інтелекту. Сучасні дослідження впливу штучного інтелекту на розвиток постантропного суспільства здебільшого обмежуються технічними, економічними або етичними аспектами, залишаючи поза увагою глибші соціально-філософські наслідки. Зокрема, недостатньо аналізується трансформація когнітивних і соціальних функцій людини під впливом автономних інтелектуальних систем та її наслідки для ролі людини у суспільстві. Існуючі моделі співіснування людини і машин не враховують складності нових форм взаємодії, а дослідження соціальних ризиків і нерівностей, пов'язаних із поширенням ШІ, залишаються фрагментарними. Ці прогалини визначають актуальність даної статті, яка спрямована на комплексний аналіз постантропного суспільства та його трансформацій під впливом штучного інтелекту, інтегруючи філософські, соціологічні та етичні підходи для більш системного осмислення проблеми.

1. Багато досліджень розглядають людину традиційно, не враховуючи, як взаємодія з автономними інтелектуальними системами змінює її свідомість, самовизначення та соціальні ролі. 2. Існує дефіцит емпіричних досліджень, що аналізують, як алгоритмічні системи та штучний інтелект трансформують міжособистісні, організаційні та культурні взаємодії. 3. Відсутність міждисциплінарного підходу, так як більшість робіт зосереджені на окремих аспектах – технологічному, філософському або соціальному і майже не інтегрують антропологічні, етичні та економічні перспективи у комплексний аналіз. 4. Сучасні дослідження часто фокусуються на поточних технологічних трендах, водночас відсутні системні моделі прогнозування соціальних та культурних наслідків розвитку постантропного суспільства. 5. Питання відповідальності, прав людини та взаємодії з автономними системами часто розглядаються фрагментарно, без системного аналізу потенційних етичних дилем [8].

Постановка завдання. Метою дослідження є комплексне осмислення впливу штучного інтелекту на формування постантропного суспільства з позицій соціально-філософського аналізу. Дослідження спрямоване на виявлення ключових трансформацій ролі людини, нових форм соціальної взаємодії та етичних викликів, що виникають

у процесі інтеграції автономних інтелектуальних систем у соціальні структури. Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання: 1. Проаналізувати сучасні підходи до визначення постантропного суспільства, його суті і значення. 2. Вивчити онтологічні та аксіологічні аспекти впливу штучного інтелекту на постантропне суспільство. 3. Систематизувати концепції постантропного суспільства та оцінити їх потенціал для пояснення сучасних тенденцій цифрової еволюції. 4. Сформулювати рекомендації щодо подальших досліджень у сфері соціально-філософського аналізу постантропного суспільства.

Методологія. Дослідження спирається на інтеграцію міждисциплінарних підходів, що поєднують соціально-філософський, етичний та технокультурний аналіз, забезпечуючи комплексне осмислення трансформацій у постантропному суспільстві. У дослідженні використовується: 1. Контент-аналіз наукових та публіцистичних джерел, що дозволяє систематично вивчати актуальні публікації, наукові статті, звіти та медійні матеріали, що стосуються розвитку ШІ та його впливу на суспільство. Завдяки контент-аналізу можна виявити ключові тенденції, порівняти підходи різних авторів, а також визначити існуючі прогалини у знаннях та невирішені проблеми, що дає змогу формувати цілісну картину розвитку наукового дискурсу про постантропне суспільство. 2. Використання системного підходу дозволяє розглядати постантропне суспільство як цілісну систему, де взаємодіють люди, автономні інтелектуальні системи та культурні процеси. Комплексний підхід включає аналіз соціальних, культурних, когнітивних і технологічних змін, що дозволяє оцінити як локальні, так і глобальні трансформації у взаємодії людини та ШІ. 3. Метод порівняльного аналізу дозволяє зіставляти різні концепції постантропного суспільства, а також моделі етичного співіснування людини і автономних систем. Порівняння допомагає виявити сильні та слабкі сторони кожного підходу, визначити рівень їх практичної застосовності та узгодженості з сучасними технологічними трендами. 4. Філософсько-теоретичний аналіз передбачає глибоке вивчення концепцій свідомості, автономії у сучасних системах штучного інтелекту. Філософсько-теоретичний аналіз дозволяє дослідити етичні, соціальні та антропологічні аспекти впливу ШІ на людину, формує підґрунтя для розуміння нових ролей та статусу людини у постантропному суспільстві. 5. Проективно-аналітичні методи використовуються для прогнозування сценаріїв розвитку постантропного суспільства з урахуванням інтеграції ШІ. Вони дозволяють моделювати можливі трансформації соціальних структур, аналізувати потен-

ційні ризики та вигоди для людини і суспільства, а також розробляти рекомендації щодо формування етичних, соціальних та правових рамок співіснування людини та машин. Ця методологія дозволяє поєднувати філософський аналіз із сучасними технологічними та соціологічними інструментами, включаючи цифрові методи збору та обробки даних, що забезпечує комплексне осмислення постантропного суспільства та його трансформацій у цифрову епоху [9].

Результати досліджень. 1. **Сучасні підходи до визначення постантропного суспільства, його суті і значення.** Постантропне суспільство – це концепція, яка описує суспільство, де традиційні межі між людиною та технологіями стають нечіткими, а антропологічна природа людини радикально трансформується під впливом інноваційних технологій, особливо штучного інтелекту, біотехнологій та нейротехнологій. Головні характеристики постантропного суспільства: 1. Зміщення антропоцентризму, у контексті якого людина перестає бути єдиним центром цінностей та активним агентом у всіх процесах. Технології стають автономними акторами, здатними впливати на соціальні, економічні та культурні процеси. 2. Симбіоз людини і машини, націлений на те, що фізичні та когнітивні можливості людини можуть бути суттєво розширені за допомогою імплантів, нейроінтерфейсів, штучного інтелекту та інших технологій. 3. Цифрові та віртуальні ідентичності, у результаті формування яких люди створюють аватари, цифрові копії себе або повністю перебувають у віртуальному середовищі, що формує нові форми соціальної взаємодії. 4. Переосмислення цінностей і моралі, так як традиційні етичні та культурні норми змінюються через нові технологічні можливості, що вимагає філософського переосмислення прав людини, приватності та автономії. 5. Антропологічна трансформація, у контексті якої поняття «людина» у класичному сенсі змінюється, виникає постлюдська ідентичність, яка поєднує біологічні, цифрові та алгоритмічні компоненти. Постантропне суспільство – це суспільство, що виникає після традиційного «людського», де людина вже не є єдиним центром розвитку, а її фізичні та розумові можливості тісно інтегровані з технологіями, що радикально змінює соціальну, культурну та моральну структуру світу [10].

Сучасні підходи до визначення постантропного суспільства, його суті і значення. 1. Антропологічний підхід акцентує увагу на зміні ролі людини у суспільстві в умовах розвитку штучного інтелекту та технологій. Сучасні дослідники, спираючись на ці концепції, аналізують, як технології трансформують людську ідентичність, свідомість та соціальні відносини. 2. Тех-

нокультурний підхід фокусується на взаємодії технологій і культури, вивчаючи, як технологічні інновації змінюють культурні практики та соціальні структури. М. Гайдеггер [7] наголошував на автономії техніки та її впливі на спосіб мислення і життя людини. Сучасні дослідники застосовують їхні концепції для аналізу цифрових та мережових культур. 3. Філософсько-етичний підхід зосереджений на етичних і філософських аспектах співіснування людини та автономних систем. Внесок Г. Йонаса [8] полягає у підкресленні відповідальності людини за наслідки технологічного розвитку та необхідності збереження культурних цінностей у цифрову епоху. 4. Соціально-системний підхід розглядає постантропне суспільство як складну систему, у якій взаємодіють люди, технології та інститути. Основою для цього підходу є ідеї Кіза Ральфа роботи «Ера постправди» [9], в основі якої принципи кібернетики, системного аналізу та моделювання поведінки людини в системах із зворотним зв'язком. 5. Глобальний підхід акцентує увагу на глобальних аспектах розвитку постантропного суспільства, таких як глобалізація, демографічні зміни та технологічні інновації. Сучасні дослідники розвивають ці концепції у контексті трансгуманізму та цифрової цивілізації [11].

Надамо визначення постантропного суспільства, що представляє складне й багатовимірне явище, яке відображає його соціальні, культурні, технологічні та філософські аспекти. У сучасній філософській думці воно розглядається як форма цивілізаційного розвитку, в якій традиційне домінування людини поступово змінюється співіснуванням із автономними інтелектуальними системами та іншими технологічними агентами. Постантропне суспільство передбачає трансформацію ролі людини, перегляд її цінностей і способів взаємодії зі світом, а також розвиток нових форм соціальної організації, культурних практик і етичних норм у цифрову епоху.

2. Онтологічні та аксіологічні аспекти впливу штучного інтелекту на постантропне суспільство. Штучний інтелект стає ключовим чинником трансформації постантропного суспільства, впливаючи як на природу людського буття, так і на систему цінностей. Він ставить під сумнів традиційні уявлення про свідомість, автономію та роль людини у світі, одночасно формуючи нові моральні орієнтири, етичні норми та соціальні взаємодії. Вивчення онтологічних і аксіологічних аспектів взаємодії людини та ШІ дозволяє осмислити сучасні виклики та перспективи розвитку суспільства, де технології стають не просто інструментом, а активним агентом соціальної та культурної реальності. *Онтологічний аспект.* Штучний інтелект (ШІ) змінює базові уявлення

про природу та роль людини у світі, створюючи нові форми взаємодії між людиною, технологіями та соціальними системами. Він ставить під сумнів традиційні поняття свідомості, автономії та агентності, оскільки автономні системи здатні приймати рішення, моделювати поведінку та впливати на середовище без прямого людського втручання. В онтологічному плані постає питання співіснування людини та автономних агентів як рівноправних учасників соціальних та економічних процесів, що формує новий тип «кібернетичного буття» у постантропному суспільстві [12]. *Аксіологічний аспект.* Вплив ШІ на цінності та моральні орієнтири суспільства є не менш значущим. Технології змінюють традиційні цінності, наприклад, пріоритети свободи, відповідальності та автономії людини, ставлячи нові етичні питання щодо прийняття рішень, справедливості, приватності та безпеки. Аксіологічні виклики постантропного суспільства полягають у необхідності переосмислення моральних норм у цифрову епоху та створенні нових етичних рамок, що регулюють взаємодію людини та ШІ. Таким чином, онтологічні та аксіологічні аспекти взаємопов'язані, у контексті яких зміни в природі буття людини та її агентності формують нові ціннісні орієнтири. Розвиток етичних норм, у свою чергу, визначає межі та умови впровадження технологій у суспільство. Ось можливий висновок до питання онтологічних та аксіологічних аспектів впливу ШІ на постантропне суспільство:

Онтологічні та аксіологічні аспекти взаємодії штучного інтелекту та постантропного суспільства взаємодоповнюють одне одного. З одного боку, ШІ трансформує природу людського буття, змінюючи роль людини, її автономію та соціальну агентність. З іншого, ці трансформації формують нові цінності, моральні орієнтири та етичні рамки, необхідні для регулювання співіснування людини і технологій. Таким чином, вплив ШІ є не лише технологічним, а й глибоко філософським, оскільки він одночасно змінює фундаментальні уявлення про сутність людини та систему її ціннісних пріоритетів у постантропному суспільстві. Штучний інтелект глибоко трансформує постантропне суспільство, змінюючи роль людини та формуючи нові цінності й етичні орієнтири, що визначають взаємодію людей і технологій у сучасному світі [13].

3. Концепції постантропного суспільства та їх потенціал для пояснення сучасних тенденцій цифрової еволюції. Сучасний розвиток інформаційних технологій та штучного інтелекту призводить до суттєвої трансформації соціальних, культурних та економічних структур, формуючи постантропне суспільство – складне й багатовимірне явище. У філософському контексті постан-

тропне суспільство розглядається як форма цивілізаційного розвитку, де традиційне домінування людини поступово змінюється співіснуванням із автономними інтелектуальними системами та іншими технологічними агентами. Це передбачає трансформацію ролі людини, перегляд її цінностей і способів взаємодії зі світом, а також розвиток нових форм соціальної організації, культурних практик і етичних норм у цифрову епоху. Штучний інтелект стає ключовим чинником цих трансформацій. Він впливає як на природу людського буття, ставлячи під сумнів традиційні уявлення про свідомість, автономію та дієздатність, так і на систему цінностей, формуючи нові моральні орієнтири та етичні рамки для регулювання взаємодії людини і технологій. Вивчення онтологічних і аксіологічних аспектів дозволяє осмислити сучасні виклики та перспективи розвитку суспільства, де технології виступають не лише інструментом, а й активним агентом соціальної та культурної реальності. Концепції постантропного суспільства дають змогу пояснити сучасні тенденції цифрової еволюції, зокрема автономізацію технологій, цифровізацію соціальних взаємодій, трансформацію ролі людини та інтеграцію міждисциплінарних підходів для комплексного аналізу цифрового суспільства [13].

Таким чином, поєднання онтологічних, аксіологічних і концептуальних підходів дозволяє сформувати цілісне бачення постантропного суспільства та його потенціал для пояснення цифрової еволюції, окреслюючи нові перспективи для розвитку філософської, соціологічної та технологічної думки.

Аналіз засвідчив, що штучний інтелект виступає ключовим чинником трансформації постантропного суспільства, впливаючи як на природу

людського буття, так і на систему цінностей та етичні орієнтири. Концепції постантропного суспільства дозволяють зрозуміти, як цифрова еволюція змінює соціальні взаємодії, культурні практики та роль людини в світі, що потребують подальшого вивчення [14]

4. Рекомендації подальших досліджень у сфері соціально-філософського аналізу постантропного суспільства.

Аналіз соціально-філософських аспектів постантропного суспільства показує, що сучасні дослідження лише частково охоплюють трансформацію ролі людини, соціальні взаємодії та ціннісні орієнтири в умовах цифрової еволюції. Існує низка прогалин, зокрема недостатня концептуалізація нових форм людської ідентичності, обмежене розуміння міжлюдських та технологічно-людських взаємодій, а також недостатнє прогнозування довгострокових наслідків розвитку автономних систем. У цьому контексті особливо важливим є визначення пріоритетів для подальших досліджень, що дозволяють поглибити знання про онтологічні, аксіологічні та соціально-культурні трансформації у постантропному суспільстві. Розробка методологічних підходів, етичних рамок та моделей прогнозування створює основу для наукового аналізу та практичного використання результатів у різних сферах життя людини та суспільства. Поєднання онтологічного, аксіологічного та концептуального підходів дає змогу створити цілісне бачення постантропного суспільства та окреслити перспективи його розвитку в умовах цифрової трансформації. 1. Поглиблене вивчення онтологічних основ постантропного суспільства – розробка філософських моделей, що пояснюють нові форми буття та взаємодії між людиною і штучним інтелектом, з урахуванням

Таблиця 1

Концепції, ідеї та потенціал для цифрової еволюції

Концепція	Основні ідеї	Потенціал для цифрової еволюції	Ключові автори / джерела
Антропологічна концепція	Зміна ролі людини, перегляд ідентичності та свідомості	Допомагає зрозуміти, як технології трансформують людські цінності, соціальні ролі та самосвідомість	N. Bostrom (2003) P. Levy (2010) Y. Floridi (2019)
Технокультурна концепція	Взаємодія технологій і культури, автономія техніки	Пояснює розвиток цифрових культур, мережних практик і нових форм комунікації	D. Bell (2001) M. Castells (2010)
Філософсько-етична концепція	Етичні та моральні аспекти співіснування людини і ШІ	Дає змогу оцінювати вплив цифрових технологій на цінності, свободу та відповідальність	Ганс Йонас Ніл Постман Floridi (2014) S. Russell (2020)
Соціально-системна концепція	Система взаємодії людей, технологій і інститутів	Допомагає моделювати поведінку людей та автономних систем, аналізувати структурні зміни в суспільстві	H. Simon (2004) J. Brynjolfsson (2014)
Глобальна концепція	Взаємозв'язок глобальних процесів, технологій та людини	Пояснює глобалізацію цифрових систем, трансформацію економіки та культури на світовому рівні	M. Castells (2010) K. Schwab (2016) Yuval Noah Harari (2020)

Джерело (сформовано автором на основі власних досліджень)

міждисциплінарних підходів (філософія, соціологія, інформатика, біоетика). 2. Аксіологічний аналіз ціннісних трансформацій – дослідження змін у моральних орієнтирах, культурних кодах та етичних нормах під впливом цифрової еволюції та автоматизації. 3. Прогнозування соціальних сценаріїв розвитку – розробка моделей майбутнього постантропного суспільства з урахуванням потенційних ризиків (етичних, політичних, економічних) та можливостей сталого розвитку. 4. Етичне регулювання впровадження ШІ – створення концептуальних основ для міжнародних і національних стратегій, спрямованих на збалансування технологічного прогресу та збереження гуманістичних цінностей [14].

Висновок та перспективи подальших наукових досліджень. Соціально-філософський аналіз постантропного суспільства демонструє, що штучний інтелект є ключовим чинником трансформації ролі людини, соціальних взаємодій та ціннісних орієнтирів у сучасному цифровому середовищі. Онтологічні та аксіологічні аспекти взаємодії людини і технологій свідчать про необхідність переосмислення традиційних понять свідомості, автономії, дієздатності та моральної відповідальності. Концепції постантропного суспільства дозволяють пояснити тенденції цифрової еволюції, підкреслюючи взаємозв'язок між розвитком автономних систем, трансформацією соціальної структури та зміною культурних норм. Виявлені прогалини у сучасних дослідженнях – недостатня концептуалізація цифрової ідентичності, обмежене прогнозування наслідків розвитку ШІ та відсутність комплексного міждисциплінарного підходу – формують ключові напрями для подальшого наукового вивчення.

Перспективи подальших досліджень включають: розробку міждисциплінарних методологій для аналізу взаємодії людини та ШІ; вивчення етичних та соціальних наслідків цифровізації; моделювання сценаріїв розвитку постантропного суспільства та прогнозування ризиків і можливостей; дослідження трансформацій ціннісних орієнтирів та соціальної організації під впливом автономних технологій. Таким чином, системне поєднання філософського, соціологічного та технічного аналізу створює фундамент для глибшого розуміння постантропного суспільства та визначення напрямів його сталого розвитку у цифрову епоху.

Література

1. Blili-Hamelin B., Hancox-Li L., Andrew Smart. Intelligence: An Investigation of the Assumptions of AGI Discourse. Proceedings of the AAAI/ACM Conference on AI, Ethics, and Society, Vol. 7, Issue 1, Pp. 141–155. (дата звернення: 14.08.2025).

2. Mökander J., Schroeder R. AI and Social Theory. *arXiv*. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2407.06233n> (дата звернення: 14.08.2025).

3. Hagerty A., Rubinov I. Global AI Ethics: A Review of the Social Impacts and Ethical Implications of Artificial Intelligence. *arXiv*. 2019. URL: <https://arxiv.org/abs/1907.07892> (дата звернення: 14.08.2025).

4. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин / пер з англ. Ящук Антон, Ящук Антоніна. Київ : Наш формат, 2020. 408 с.

5. Рассел С.. Сумісний з людиною Штучний інтелект і проблема контролю. / пер з англ. В.Зенгви. Київ : *Форос Україна*, 2020. 416 с.

6. Butlin P., Long R., Elmoznino E., Bengio Y., Birch J., Constant A., Deane G., Fleming S. M., Frith C., Ji X., Kanai R., Klein C., Lindsay G., Michel M., Mudrik L., Peters M. A. K., Schwitzgebel E., Simon J., VanRullen R. Consciousness in Artificial Intelligence: Insights from the Science of Consciousness. *arXiv*. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2308.08708> (дата звернення: 14.08.2025).

7. Гайдеггер М. Питання про техніку. *Час і буття*. Київ : Основи, 2003. С. 239–273.

8. Jonas H. The Imperative of Responsibility: In Search of an Ethics for the Technological Age; translated from German by H. Ehrlich. Chicago: University of Chicago Press, 1984. 255 p.

9. Keyes Ralph. The Post-Truth Era: Dishonesty and Deception in Contemporary Life. USA : St. Martin's Press, 2004. 272 s.

10. Мар'єнко В. Ю. Аксіологічна рефлексія впливу ІКТ на людське буття. Теоретичні та праксеологічні аспекти реалізації психолого-педагогічних наукових досліджень в умовах воєнного стану : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 квітня 2024 р.). Київ : ТОВ «Твори», 2024. С. 58–61.

11. Крупа А., Мар'єнко В. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на цифрову трансформацію суспільства: соціально-філософський аналіз. Educational discourse : collection of scientific papers / Chief Editor O. P. Kyvliuk, D. B. Svyrydenko – Kyiv : LLC “Scientific Information Agency “Science-technologies-information”, 2025.– Vol. 52(1-2). С. 53–60. URL: https://www.journal-discourse.com/files/pdf/OD-52_1-2-2025.pdf

12. Мар'єнко В.Ю. Онтологія комунікативного вибору особистості в умовах постінформаційного суспільства. Теоретичні та праксеологічні аспекти реалізації психолого-педагогічних наукових досліджень в умовах воєнного стану : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (17 квітня 2024 р.). Київ : ТОВ «Твори», 2024. С. 125–127.

13. Теоретико-методичні засади забезпечення соціально-економічної безпеки економіки України в умовах діджиталізації: колективна монографія / А.В.Череп, В.Г.Воронкова, І.М.Дашко, Ю.О.Огренич, О.Г.Череп. Львів–Торунь: 202 с.

14. Череп А.В., Воронкова В.Г., Нікітенко В.О., Череп О.Г. Стратегії протидії кіберзагрозам як фактор забезпечення стійкості національної безпеки у цифрову епоху. Modern science: multidisciplinary discourses : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman, Oaks, California : GS Publishing Services, 2024. С. 56–74.

Анотація

Крупа А. Г. Штучний інтелект як чинник формування постантропного суспільства: соціально-філософські виміри. – Стаття.

У статті досліджується роль штучного інтелекту як ключового чинника трансформації соціальних структур та ціннісних орієнтацій у контексті формування постантропного суспільства. Соціально-філософський аналіз постантропного суспільства демонструє, що штучний інтелект є ключовим чинником трансформації ролі людини, соціальних взаємодій та ціннісних орієнтирів у сучасному цифровому середовищі. Онтологічні та аксіологічні аспекти взаємодії людини і технологій свідчать про необхідність переосмислення традиційних понять свідомості, автономії, дієздатності та моральної відповідальності. Метою дослідження є комплексне осмислення впливу штучного інтелекту на формування постантропного суспільства з позицій соціально-філософського аналізу. Дослідження спрямоване на виявлення ключових трансформацій ролі людини, нових форм соціальної взаємодії та етичних викликів, що виникають у процесі інтеграції автономних інтелектуальних систем у соціальні структури. Результати досліджень. Проаналізовано сучасні підходи до визначення постантропного суспільства, його суті і значення. З'ясовано онтологічні та аксіологічні аспекти впливу штучного інтелекту на постантропне суспільство. Систематизовано концепції постантропного суспільства та оцінити їх потенціал для пояснення сучасних тенденцій цифрової еволюції. Сформульовано рекомендації щодо подальших досліджень у сфері соціально-філософського аналізу постантропного суспільства. Розглянуто соціально-філософські підходи до осмислення взаємодії людини та інтелектуальних технологій, а також проаналізовано можливі сценарії розвитку суспільства у постантропну епоху. Соціально-філософський аналіз постантропного суспільства демонструє, що штучний інтелект є ключовим чинником трансформації ролі людини, соціальних взаємодій та ціннісних орієнтацій людини у сучасному цифровому середовищі. Штучний інтелект (ШІ) стає ключовим чинником формування постантропного суспільства, що розглядається як ключовий чинник соціокультурної та антропологічної трансформації цивілізації, в основі якої розвиток трансгуманізму.

Ключові слова: штучний інтелект, постантропне суспільство, соціальна філософія, етика технологій, трансгуманізм.

Summary

Krupa A. G. Artificial intelligence as a factor in the formation of a post-anthropic society: socio-philosophical dimensions. – Article.

The article explores the role of artificial intelligence as a key factor in the transformation of social structures and value orientations in the context of the formation of a post-anthropic society. A socio-philosophical analysis of post-anthropic society demonstrates that artificial intelligence is a key factor in the transformation of the role of humans, social interactions, and value orientations in the modern digital environment. Ontological and axiological aspects of human-technology interaction indicate the need to rethink traditional concepts of consciousness, autonomy, legal capacity, and moral responsibility. The aim of the study is to comprehensively understand the impact of artificial intelligence on the formation of a post-anthropic society from the perspective of socio-philosophical analysis. The study aims to identify key transformations in the role of humans, new forms of social interaction, and ethical challenges arising from the integration of autonomous intelligent systems into social structures. Research results. Contemporary approaches to defining post-anthropic society, its essence, and significance are analyzed. The ontological and axiological aspects of the impact of artificial intelligence on post-anthropic society are clarified. Concepts of post-anthropic society are systematized and their potential for explaining contemporary trends in digital evolution is assessed. Recommendations for further research in the field of socio-philosophical analysis of post-anthropic society have been formulated. Socio-philosophical approaches to understanding the interaction between humans and intelligent technologies have been considered, and possible scenarios for the development of society in the post-anthropic era have been analyzed. The socio-philosophical analysis of post-anthropic society demonstrates that artificial intelligence is a key factor in the transformation of the role of humans, social interactions, and human value orientations in the modern digital environment. Artificial intelligence (AI) is becoming a key factor in the formation of a post-anthropic society, which is seen as a key factor in the sociocultural and anthropological transformation of civilization, based on the development of transhumanism.

Key words: artificial intelligence, post-anthropic society, social philosophy, technology ethics, transhumanism.

Дата надходження статті: 15.08.2025

Дата прийняття статті: 26.08.2025

Опубліковано: 30.09.2025